

УДК 323.232

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2024/2-59/58-65>Жанна ПАЦЬОРА, асп.
ORCID ID: 0009-0007-5388-980X
e-mail: jpatsyora@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА В СУЧАСНОМУ БЕЗПЕКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Вступ. Досліджено зміст комунікаційної політики в сучасному безпековому середовищі. Аргументовано необхідність застосування нових підходів до розроблення та впровадження комунікаційних стратегій відповідно до неопарадигми національної безпеки.

Методи. Авторкою були застосовані аналітичний метод, нарративний та дискурсивний аналіз, які уможливили відстеження тенденції формування неопарадигми національної безпеки, їхню репрезентацію в комунікаційних стратегіях. Структурно-функціональний метод уможливив розширення розуміння комунікаційної політики як елемента стратегічних комунікацій, а методи політичної лінгвістики, екстраполяції та політичної антропології сприяли формуванню вимог для ужитку тих чи інших політологічних термінів у комунікації.

Результати. Доведено, що сучасна неопарадигма національної безпеки має ґрунтуватися на активних наступальних заходах, проведенні превентивних наступальних комунікаційних кампаній, які відповідають національним інтересам. Проаналізовано сучасне законодавство, що регулює комунікаційні відносини. Обґрунтовано, що застосування сигніфікативної, прагматичної та комунікативної функцій уможливить структурування комунікаційної політики, підвищивши рівень реалізації національних інтересів, стверджуючи національну ідентичність, зміцнюючи та гарантуючи стійкість держави, забезпечення національної безпеки у внутрішньому та зовнішньому вимірах тощо.

Висновки. Існує потреба в розробленні Стратегії державної комунікаційної політики України і на її підставі комплексне та системне вжиття відповідних напрямів державної політики. Конотація комунікаційної політики в контексті неопарадигми національної безпеки може служити для України додатковою гарантією реалізації її державності, творення та подальшого ствердження її суб'єктності у міжнародних відносинах.

Ключові слова: комунікаційна політика, комунікаційні стратегії, неопарадигма національної безпеки, нарративний аналіз, політична лінгвістика, комунікаційний простір, безпекове середовище, Україна, національна безпека, стратегічні комунікації.

Вступ

Важливим аспектом сучасної комунікаційної політики є реформування її ключових засад, що сприятиме утвердженню в суспільстві довіри до влади, усвідомленню громадянами України своєї ідентичності, покращенню їхнього добробуту, а також переконаності в ефективності інституційної системи.

Незважаючи на розгалужену структуру каналів комунікації, на сьогодні відсутній єдиний стандарт подачі, структури та нарративної схеми щодо розвитку повоєнної України в системі органів державної влади.

Також потрібно враховувати змінюване комунікативне середовище, яке суттєво впливає на реалізацію державної комунікаційної політики.

Комунікаційний простір дедалі глибше перетворюється на активну арену можливих воєнних дій, де істина відходить на другий план, поступаючись силі нарративів, комунікативній спроможності окремих осіб впливати на формування громадської думки, у тому числі і за допомогою застосування маніпулятивних технологій, штучного інтелекту тощо.

У зв'язку із цим тенденція стосовно розширеного розуміння стратегічних комунікацій набуває нового змісту, адже має йтися не лише про власну комунікаційну політику, а й про цілеспрямований вплив на чітко визначені цільові аудиторії, здійснений на підставі розвідувальної інформації, поза межами нашої країни, врахування змінюваного комунікаційного середовища, а також охлократизації комунікаційного простору, ерозії безпекових інституцій. Також окремо слід зважати на нову тенденцію: застосування штучного інтелекту для формування контенту, визначення цільових аудиторій, збору інформації на засадах OSINT-розвідки, маніпулювання свідомістю, генерування фейк-контенту, тиражування чутливого контенту.

Таким чином комунікаційна політика має бути більш інтегрованою до стратегічних комунікацій, які, своєю чергою, детерміновані неопарадигмою національної

безпеки. Унаслідок цього проведення превентивних наступальних операцій у комунікаційному просторі є обов'язковим і таким, що відповідає національним інтересам України.

Середовище формування комунікаційної політики визначається неадекватністю розуміння корінь і наслідків війни для європейських країн, застосування невірних нарративів, на зразок "пострадянський простір", "конфлікт на Україні", "українська криза" тощо. Наслідком цього стають різноманітні версії в межах "теорії переговорів" щодо розподілу України. У реальності позиція колективного заходу стосовно комунікаційної політики виглядає слабшою за інтеграційні зусилля коаліції ворогів.

Значення змістовно оновленої комунікаційної політики в сучасних умовах у змінюваному безпековому середовищі полягає у тому, що вона формує спроможність держави до реалізації власної політики, національної ідеї, віри в себе і власні сили, поєднані із цілеспрямованою фаховою роботою над власною самодостатністю тощо.

Війна проти України унаочнила низку ключових питань, вирішення яких потребує свого нагального розв'язання, як всередині країни, так і, передусім, за її межами, оскільки сучасна неопарадигма національної безпеки передбачає усвідомлення і сприйняття комунікаційної політики у двох вимірах: внутрішньому та зовнішньому.

Утвердження державного суверенітету відбувається не лише безпосередньо на фронті, а й на міжнародному рівні, усередині країни. Від правильної та успішної комунікаційної політики залежить системна комунікація досягнення результату, однозначність розуміння українських національних цінностей, вектори розвитку держави, гарантоване забезпечення інформаційного суверенітету.

Важливо розуміти комунікаційний ландшафт, середовище, в якому формуються і розвиваються комунікації, у межах яких має бути впроваджено систему комунікаційної політики держави.

© Пацьора Жанна, 2024

У цьому аспекті доцільно акцентувати і на питаннях наукового дискурсу. У нашій країні замало публікацій, в яких здійснюється аналіз наукових видань у зарубіжних країнах, в яких або цитуються та репрезентуються українські дослідження, "трансляються" окремі думки; або ж взагалі немає досліджень, предметом яких виступає зовнішня політика України.

Саме це зумовлює актуальність розвідки: формування засад комунікаційної політики в сучасному безпечовому середовищі.

Методи

У процесі дослідження було застосовано аналітичний метод, *нарративний та дискурсивний аналіз*, які уможливили відстеження тенденції формування неопарадигми національної безпеки, їхню репрезентацію в комунікаційних стратегіях. *Структурно-функціональний метод* уможливив розширення розуміння комунікаційної політики як елемента стратегічних комунікацій, а методи *політичної лінгвістики* сприяли формуванню вимог для ужитку тих чи інших політологічних термінів в комунікації. *Методи екстраполяції та політичної антропології* допомогли встановити людиноцентристську спрямованість комунікаційних стратегій (далі – КС).

Результати

Нами встановлено, що характерною рисою чисельних нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері комунікаційної політики (далі – КП), є декларативність, функціональна обмеженість, неточність, тавтологічність, невідповідність термінології сучасному комунікаційному середовищу й політичній мові, неправдивість, нефаховість.

Політична мова служить засобом спеціальної, інтелектуально-політичної комунікації, оскільки вона функціонує для цілеспрямованого впливу на політичних суб'єктів. Тож для політичної мови характерним провідником і середовищем виступає сфера комунікаційної політики, у межах якої фіксуються відмінні об'єкти на зразок комунікаційних стратегій.

На відміну від правових дефініцій, комунікаційні стратегії оперують більш абстрактними поняттями, що уможливорює, за допомогою методу екстраполяції (Туранін, 2013, с. 74) резюмувати, що *політична мова* становить логічну систему вираження комунікаційними засобами офіційної позиції суб'єктів міжнародних відносин, за допомогою якої описується комунікаційна політика та її системні вияви, що характеризується наявністю специфічної термінології, нарративів, особливих об'єктів фіксації і певним колом чітко визначених цільових аудиторій, на які фокусовано чиниться вплив засобом інтелектуально-політичної комунікації.

Для розуміння системності змісту комунікаційних стратегій проаналізуємо функції, які вона виконує.

Сигніфікативна функція служить для уможливлення здатності вираження певних відмінних рис, яка дозволяє у поєднанні із застосуванням стратегічного нарративу чітко визначати термін, його значення як результат масеологічної функції. Певним чином пов'язано із даною функцією, виступає *дефінітивна*, однак остання є ширшою і не такою ужитковою як перша, оскільки визначення терміна в рамках комунікаційної політики не завжди повністю охоплює весь спектр іманентних ознак дефініції (Дьяков, 2000, с. 88; Щерба, 2006, с. 15).

Однак наголос на сигніфікативній функції робиться нами не випадково, адже такі поняття, як:

- "мир" – справедливий, довгостроковий, справжній, діалог про мир із позиції сили, поганий мир (вираз голови контррозвідки Чехії);

- "війна" – конфлікт, українська криза, СВО;
- "партнер" – ворог;
- "перемога" – план перемоги, "Путін не повинен перемогти" (А. Меркель: "У наших власних інтересах, не лише України, щоби Росія не перемогла в цій війні");
- "безпека" – захист, захищеність, гарантії, – мають бути визначені суб'єктом КП у тому ракурсі та розумінні, який потрібен саме йому, але з урахуванням цільових аудиторій, на які спрямовано КС.

Позитивний приклад: Урядова інструкція Швеції, розроблена Шведським агентством надзвичайних ситуацій, про те, що робити у разі кризи чи війни (Якщо настане криза ..., 2024). Структура, чіткість мови, простота, правдивість – відмітні риси цього документа, де чітко визначено ключовий меседж: "Ви є частиною готовності Швеції".

Українські реалії. Здійснення аналізу політичної мови вище зазначеного документа. Наприклад, "Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року" (Стратегія комунікації ..., 2022), "Стратегії забезпечення державної безпеки" (Стратегія забезпечення ..., 2022), "Стратегії зовнішньополітичної діяльності України" (Стратегії зовнішньополітичної ..., 2021), Стратегії національної безпеки України (Стратегії національної ..., 2020) тощо свідчать про нагальну необхідність зміни підходів до розроблення документів у рамках реалізації КП держави.

У нашій державі йде війна з 2014 р., а в Україні так і не вибудовано дорослого діалогу між владою та суспільством, між владою України та представниками влади інших держав. Чимало змін потребують не лише комунікаційні стратегії, а й ті нормативні акти, які власно і закріплюють механізми діяльності державних органів і встановлюють їхню відповідальність за реалізацію державної політики.

Доцільно провести відповідну роботу стосовно уніфікації даної термінології й безпосередньо в текстах нормативних актів. Адже, наприклад в п. 63 Стратегії зовнішньополітичної діяльності зазначено, що "головною метою зовнішньополітичної діяльності України щодо Російської Федерації є припинення російсько-українського збройного конфлікту"; п. 67: "зовнішньополітична діяльність України щодо РФ обумовлюватиметься подальшим перебігом російсько-українського конфлікту" (Стратегія зовнішньополітичної діяльності ..., 2021). Це неправильно. Тож у документах нормативного рівня має вживатися термін "війна".

У міжнародному дискурсі потрібно наголосувати на "війні", усіляко дезавуюючи такі слова, як "конфлікт", "українська криза", "СВО". Так само слід говорити про "фронт", а не "лінія бойового зіткнення".

Не можемо визнати правильним підхід, поданий у цитованій стратегії комунікацій (Стратегія комунікації ..., 2022), де зовнішні цільові аудиторії включають лише громадян України, які живуть та працюють у державах-членах Європейського Союзу, представників діаспори, а також громадян держав-членів Європейського Союзу. Через такий підхід повністю виключений весь комплекс цільових аудиторій іноземних країн. Більше того, питання євроінтеграції, це проблеми екзистенційної визначеності нашої країни, а отже на цьому шляху до кола цільових аудиторій другого порядку слід включати дружні країни, які не входять до ЄС, водночас які за допомогою інструментарію стратегічних комунікацій також опосередковано чинитимуть вплив в інтересах нашої країни на скорішу інтеграцію України до ЄС.

Також можемо спостерігати невірне тлумачення і трансляцію на західні аудиторії меседжів про *"тотальну корупцію в Україні"*. Через те відсутність, начебто, перспектив до інтеграції до євроатлантичних і безпечних структур, які реалізуються через відповідні КС, різноспрямовані на внутрішню аудиторію (дискредитація європейський цінностей) та зовнішню (безперспективність допомоги Україні).

Звертаємо увагу і на те, що більшість зусиль як громадських організацій, так і відповідних компетентних державних органів, що здійснюють державну комунікаційну політику, спрямовано на зовнішній вимір і *переважно на РФ*. Стосовно цього зазначимо, що участь таких інституцій, як Інститут інформаційної безпеки та Інститут постінформаційного суспільства інколи зосереджуються лише на критиці комунікаційних стратегій, тобто тиражуванні негативної конотації щодо інституційної системи. Зокрема, упорядник "Зеленої книги дезінформації" С. Балан зауважив: "У нас досі відсутнє визначення поняття "дезінформація"... Все, на що була спроможна влада, так це на обмеження діяльності ЗМІ, російської мови, заборону в'їзду небажаних осіб до країни. Маємо цілий пул громадських організацій, але не маємо того, що називається синергією. Кожен (за українською традицією?) намагається перетягнути ковдру на себе...на жаль, зусилля розпорошуються, і це не дозволяє вийти на якісний рівень протидії російській дезінформації" (Балан, 2022). Але С. Балан скромно обійшов тему підтримки власної діяльності з боку міжнародних фондів, а також не продемонстрував власні пропозиції стосовно підвищення інституційної спроможності у протидії дезінформації.

Також зазначимо, що виявлення дезінформації та пропаганди з наступною протидією обмежується лише рамками реактивного підходу, ігнорується проактивний підхід, який є сучасним інструментом комунікаційної політики.

Не зменшуючи ролі та необхідності здійснення боротьби із дезінформаційними компаніями й ворожою деструктивною пропагандою РФ, вважаємо за потрібне комплексно підходити до розуміння комунікаційної політики в контексті неопарадигми національної безпеки. Адже зміст національних цінностей і відповідні напрями державної політики щодо їх реалізації, а також значення загроз є більш сталими категоріями, ніж конкретний суб'єкт, який їх становить на тому чи іншому етапі розвитку міжнародних відносин і державотворення.

Це передбачає усвідомлення цієї політики як елемента стратегічної політики держави – системи вищого порядку, і відповідно організацію здійснення таких процесів, які б формували гарантовані умови для реалізації національних цінностей. Відповідно комплексні загрози передбачають їхнє виявлення не лише ззовні, а й зсередини.

У даному аспекті уявляється **комунікативна функція** КС, призначення якої полягає у передаванні цільовим аудиторіям сформованого за певними критеріями нарративу з метою отримання зворотного зв'язку у вигляді необхідної суб'єкту управління поведінки.

У рамках цієї функції найбільш точно виявляється необхідність порізнення термінології, що застосовується, з урахуванням конкретних цільових аудиторій: зовнішня та внутрішня. А в цих межах поділ аудиторій на ще кілька критеріїв. Для кожної з них в рамках комунікативної функції використовується розподіл на підфункції: інформативна, емотивна, сугестивна та констатуюча,

стосовно яких формуються відповідні кластери завдань, що об'єднані до загальної системи державної комунікаційної політики.

У такий спосіб будується дериват функцій, системна реалізація яких сприятиме досягненню основної мети КП. Наприклад, А. Яковець дуже влучно зауважує, що свобода слова має бути підкріплена масштабною кампанією з медіаграмотності (Піскорська, & Яковець, 2023). Більше того, важливим є дослідження ролі масмедіа, зокрема впливу популярних російських серіалів, які транслювалися на українському телебаченні, поширюючи серед населення, за словами А. Яковця, "меншовартість, українофобію та стереотипи щодо української культури та менталітету" (Донкова, & Яковець, 2024, с. 360). У жодному нормативному документі, які регулюють суспільні відносини у сфері реалізації КП, не йдеться про такі важливі й реальні загрози, як українофобія і комплекс меншовартості, що ще раз підкреслює відірваність укладачів нормативних документів від реального життя та реальних комунікаційних технологій на сучасному етапі.

Також звертаємо увагу і на термінологічну чистоту: адже комунікація не може здійснюватися без інформації, тож вживання поняття *"інформаційно-комунікаційна політика"*, приміром у роботі М. В. Трофіменка (Трофіменко, 2023, с. 99), вважаємо некоректним, оскільки воно є за семантикою тавтологічним. Тож з урахуванням того, що спочатку формується поняття, а вже потім воно об'єктивується в мові за допомогою терміна (Любченко, 2015, с. 190), вважаємо коректним застосовувати термін "комунікаційна стратегія". Наш підхід підтверджується також і в інших дослідженнях (Карпчук, 2012).

Відтак констатуємо ще одне: у рамках неопарадигми національної безпеки дедалі більше увиразнюється потреба у застосуванні реальних комунікаційних стратегій, що відображають контекст подій та існуючий стан безпекового середовища.

Окрема увага в межах реалізації КС ще однієї – **прагматичної** – функції полягає у наголошенні на інвективних способах комунікації. Якщо раніше міжнародні відносини мали певну форму, етикет, їхні представники навчалися у відповідних навчальних закладах і володіли культурою дипломатії, були носіями культурних традицій та ідейниками, то нині міжнародні відносини значно інтелектуально звузилися і на сьогодні в більшості країн КС набувають дедалі інвективніших форм. Один із яскравих прикладів – брутальні лайки, приниження й погрози з боку нової адміністрації Д. Трампа США (син Д. Трампа назвав осіб, що ухвалили рішення про допомогу Україні "імбецилами"), а також постійні провокативні заяви та прямі загрози представників влади в РФ.

Не слід забувати і про відверте перешкоджання у реалізації державної політики у зовнішній сфері західними політиками. Зокрема, А. Меркель визнала, що свого часу відкрито перешкоджала вступу України до НАТО через страх перед Росією (За лаштунками влади..., 2024). Цікавим є той факт, що у презентованих у 30-ти країнах світу мемуарах А. Меркель "Свобода. Спогади 1954–2021" (За лаштунками влади..., 2024), які є підсумком її 16-річного перебування на найвищій політичній посаді країни, вона все одно не визнає своєї політичної помилки і не пов'язує власне рішення із початком агресивної війни проти України, стверджуючи: "Я думаю, що рішення 2008 року не надати Україні статус кандидата було правильним... Це не був "абсурд-

ний страх", це було побоювання за безпеку України" (Путін не повинен перемогти ..., 2024).

Отже, "побоювання" Меркель за безпеку України призвели до війни проти України, сотень тисяч жертв і руйнувань, а також створили реальну загрозу вже для Німеччини та всієї Європи. Тож необ'єктивність та упередженість, нездатність до визнання власних помилок, відсутність стратегічного бачення й політичне боягузтво – визначальні риси окремих західних політиків, від рішення яких у стратегічному плані залежала безпека нашої держави. Тому відповідно до неопарадигми національної безпеки: *А. Меркель також є відповідальною за війну проти України.*

І у цьому аспекті важливо відійти від меншовартісних підходів окремих дослідників і політиків, у рамках яких ми уникаємо критики наших партнерів, адже для державної комунікаційної політики принцип україноцентризму є визначальним і системостворювальним. Тож маємо створити всі умови для зменшення залежності реалізації ідеї державності від іноземців.

Такі позиції політиків зарубіжних країн також мають бути враховані та стати частиною комунікаційної політики нашої держави. Оскільки наші партнери діють передусім у власних національних інтересах, саме тому ми акцентуємо увагу на зменшенні частотності акцентів лише й винятково на РФ як нашого "єдиного" ворога, оскільки з позицій КС ворогом виступають ті суб'єкти, які створюють умови для унеможливлення реалізації пріоритетних національних інтересів і стратегічних цілей держави.

Потому зазначаємо вплив на КС посадових осіб іноземних держав, політичні рішення яких унеможливають реалізацію комунікаційної політики держави.

Окремо наголошуємо, що мова агресії, приниження посадовців, у тому числі різноманітними "експертами" (Кулик, 2024), "лідерами громадських думок", ворожі дії

окремих власників соціальних мереж, дії родичів вищих посадових осіб окремих держав із дискредитації керівництва нашої держави – не завжди залишаються у фокусі уваги відповідних компетентних органів, а також адекватно відображені в реальних комунікаційних стратегіях України. Пояснення цьому лежить у площині необхідності ширшого застосування проактивної комунікаційної політики, де механізми корекції та управління даними процесами закладені апіорі.

Ю. Щербак дуже влучно підмітив, що на сьогодні ми переживаємо "епоху яскравих, не стримуваних ніякими моральними нормами та правилами благопристойності джокерів, звеличених телебаченням, кінематографом та інтернетом, які стали кумирами примітивного й невибагливого натовпу – дітища масової культури й вульгарних телевізійних шоу (Щербак, 2024).

Окремо слід наголосити на відсутності чіткості у використанні узгоджених *нарративів* як серед центральної виконавчої влади, так і серед громадських організацій. У сфері зовнішньої політики відсутня чіткість щодо парадигмального та консенсусного розуміння таких ключових категорій, як "мир", "перемога", "цінність життя людини", "цінність територіальної цілісності", "інформаційний вплив", "сугестія". Особлива увага має приділятися тим із них, які виконують гранти та здійснюють дослідження не стільки в національних інтересах, скільки в інтересах грантодавців, які інколи можуть бути різними.

Яскравим прикладом і доказом нашої позиції є "пропозиції до плану перемоги від фахівців". Для наочності порівняння ми зобразимо в таблиці пропонувані начебто "новаторські" підходи громадських експертів (Пропозиції експертів ..., 2024), з тими положеннями, що містилися в Щорічному посланні до ВРУ 2016 р. (Про внутрішнє та зовнішнє становище України ..., 2016).

Таблиця

№ з/п	Положення в посланні до ВРУ Президента України 2016 р.	Пропозиції громадських "експертів" 2024 р.
1.	Налагодження міжвідомчої взаємодії у сфері стратегічних комунікацій у спосіб запровадження сучасних і дієвих комунікативних механізмів та процесів	Налагодити координацію між держінституціями зі стратегічних комунікацій
2.	Першочерговим завданням запровадження стратегічних комунікацій є вироблення відповідного нарративу, а також формування меню інтерпретацій для різних цільових аудиторій відповідно до їхніх потреб в інформації	Системно залучити громадянське суспільство до формування нарративу та комунікації із громадянами України
3.	Ухвалити рамковий документ, яким визначити суб'єктів реалізації, загальну систему й механізм координування стратегічних комунікацій.	Чітко зафіксувати ролі та функції держінституцій, центрів протидії дезінформації, громадянського суспільства, національних і регіональних медіа, органів місцевого самоврядування

Отже, нами наочно продемонстровано ідентичність пропозицій, які надали представники "громадськості" у 2024 р., із тими системними напрацюваннями щодо стратегічних комунікацій, які було закладено 2016 р. Установлюємо факт маніпуляцій з боку даних осіб, а також фальсифікації наукових даних, приписуванні собі тих результатів та пропозицій, авторство яких не належить учасникам-підписантам цього документа. Важливим моментом, коли йдеться про залучення інституцій громадянського суспільства, є встановлення не лише прав, а й обов'язків, межі їх відповідальності, адже безвідповідальне ставлення до численного вироблення "нескінченних" пропозицій обумовлено відпрацюванням агентів, але аж ніяк не національними інтересами. Тож питання участі грантових органі-

зацій у формуванні державної політики потребує виваженого рішення, яке відповідатиме державним інтересам, що потребує окремого вивчення та дослідження, а також наукового обґрунтування.

У цьому аспекті наголосимо на сучасній і вагомій роботі А. П. Захарченка, в якій автором удосконалено модель системи медіакомунікацій з урахуванням сучасного розвитку комунікацій, а також розроблено кількісний показник, що характеризує вплив медіапублікацій на групи медіаспоживачів (Захарченко, 2023, с. 20). Автором вірно вказується на відсутність єдиної теорії медіавпливу та застарілість моделей, що характеризують сучасну медіасистему, через що констатовано брак належного наукового інструментарію для комплексного опису впливів у сучасній системі медіакомунікацій,

їхнього вимірювання та прогнозування їхніх наслідків (Захарченко, 2023, с. 1).

Зауважимо, що в межах досліджень, які підготовлені різними громадськими організаціями дуже рідко можна побачити чи вивчити методологію оцінки, підходи, що ґрунтуються на науковій методології, адже здебільшого преважують оцінні категорії, невідповідна контексту семантична валентність певної термінології, висока частотність уживання некорелятивних термінів і порушення правил дефінування.

У подальшому контексті аналізу прагматичної функції КС також зазначаємо на не завжди чітку реакцію відповідних державних органів на застосування у міжнародних відносинах такої термінології, як "українська криза", "український конфлікт". На міжнародних зустрічах потрібно одразу ж виправляти наших іноземних колег, щоб вони застосовували правильну термінологію, оскільки "українська криза" не є предметом комунікації з боку України в рамках війни РФ проти неї.

Вищевикладене демонструє потребу у проведенні відповідних інформаційних кампаній у сфері безпекових комунікацій, спрямованих на:

1) упровадження коректних україноцентричних наративів, що відповідають українським національним інтересам;

2) підвищення рівня медіаграмотності та поінформованості посадових осіб іноземних держав з відповідних питань;

3) формування коректного наукового дискурсу з метою утвердження розуміння безальтернативної належності України до євроатлантичного безпекового, культурного, інформаційного та комунікаційного просторів.

Звернемо увагу ще на один важливий момент: своєчасне ухвалення відповідних нормативно-правових актів є необхідною умовою ефективної реалізації державної комунікаційної політики.

Здійснений нами аналіз уможливив виділити лише декілька актів, предметом яких була саме комунікаційна політика:

Стратегія комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції на період до 2025 року (Стратегія комунікацій у сфері запобігання ..., 2023);

1) Стратегія комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року (Стратегія комунікації з питань європейської інтеграції ..., 2022);

2) Стратегія зовнішньополітичної діяльності України (Стратегія зовнішньополітичної діяльності ..., 2021).

При цьому нереалізованими залишилися численні пропозиції щодо "ухвалення рамкового документа, яким визначити суб'єктів реалізації, загальну систему та механізми координування стратегічних комунікацій" (Про внутрішнє та зовнішнє становище України ..., 2016, с. 206).

Вагомим внеском у забезпечення національної безпеки стало підтримання інтенсивної *політичної комунікації* у форматі діалогу стратегічного партнерства на високому рівні, практичної реалізації двосторонніх домовленостей щодо посилення обороноздатності України, забезпечення функціонування режиму вільної торгівлі. В умовах неочевидності ефективності ООН, відсутності прямих гарантій від НАТО, неготовності країн "Колективного Заходу" посилати свої війська та воювати за Україну, політична та безпекова комунікація виступають на перший план стосовно підписання двосторонніх безпекових угод.

Тож констатуємо: сучасна неопарадигма національної безпеки висуває в рамках комунікаційної стратегії зосередження уваги на підписанні двосторонніх угод, й

тому числі й активного характеру, в яких доцільно передбачати пряму участь військ іноземної країни-партнера для відбиття збройної агресії та забезпечення справедливого миру, заснованого на міжнародно визнаних правилах, військовою силою. У *тактичному плані* такий підхід, на наш погляд, є більш дієвим, що має знайти своє відображення і в корегуванні КС.

Стосовно *стратегічного зрізу*. На даному етапі в рамках оновленої КП нами пропонується на науковому рівні дослідити критерії та відповідні рівні комунікацій залежно від **рівня стратегічного партнерства**. Тобто в аспекті наукової новизни **пропонується диференціювати рівні КС залежно від критерію партнерства**.

Наприклад, якщо *стратегічне партнерство* з Республікою Польща в європейському, євроатлантичному, регіональному та двосторонньому вимірах постулюється одним із головних пріоритетів зовнішньополітичної діяльності України, то будь-які питання, що стосується лише цих двох держав, мають вирішуватися лише в рамках двосторонньої комунікації, без утягнення в орбіту публічності, залучення громадських організацій, обговорення в ЗМІ тощо. Конфлікти у прикордонні, із фермерами, некоректність у висловлюваннях політиків обох сторін щодо одна одної, маніпуляції з історичними подіями далекої минувшини тощо потребують зваженості та форматування відповідно до протоколів комунікації в рамках стратегічного партнерства. Таке партнерство потребує подальшого наповнення новими масштабними проектами в безпековій, енергетичній, військовій, торговельно-економічній сферах. Позитивним прикладом є ухвалені рішення Урядом України від 27 листопада 2024 р. про дозвіл Польщі на ексгумацію останків жертв Волинської трагедії

Акцентуємо: рівню *стратегічного партнерства* має відповідати стратегічний рівень комунікаційної політики. Наголосимо на необхідності чіткості та ясності, доцільності позбутися "ерозії" розуміння даного поняття, у тому числі й на рівні відповідних нормативних актів.

Зокрема, здійснений нами аналіз, наприклад, Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, уможливив виявити застосування за текстом різноманітної термінології:

- "відносини пріоритетного стратегічного характеру";
- "відносини добросусідства";
- "глобальне партнерство з Японією";
- "партнерські відносини з Федеративною Республікою Бразилія";
- "відносини особливого партнерства з Канадою";
- "відносини стратегічного партнерства з КНР"
- посилення стратегічного значення ініціативи ЄС "Східне партнерство".

Як було зазначено вище, кожен вид відносин має описуватися зрозумілою термінологією, а головне – йому повинен відповідати певний рівень комунікаційної політики із притаманними їй методами, засобами й техніками, метою та функціями. Види різноманітних стратегічних відносин і партнерства мають корелювати із секторальними рівнями комунікаційної політики. А всі разом вони мають бути об'єднані до загальних засад комунікаційної політики держави.

Саме таким чином, на наше переконання, забезпечується цілісність комунікаційної політики, її можливість чинити визначальний і суттєвий вплив на систему міжнародних відносин у контексті неопарадигми національної безпеки України.

Потребує подальшої трансляції теза про те, що продовження втручання РФ у внутрішні справи інших держав для посилення власних позицій на міжнародній арені лише збільшуватиметься за умови зниження допомоги Україні або імплементації наративів щодо "втопленості" від війни. Призначення комунікаційної політики – всіма засобами сприяти усвідомленню спільної загрози всьому демократичному світу від реалізації неоімперських планів московського режиму.

У цьому аспекті не зовсім точною є вказівка у п. 38 Стратегії зовнішньополітичної діяльності України на те, що використання засобів комунікації для підризу довіри до державних інститутів, поширення дезінформації та ворожої пропаганди, поляризації суспільства, формування негативного сприйняття України у світі становить лише *інформаційну загрозу для України*. Цю саму помилку повторюють і громадські активісти, які запропонували власний варіант "Плану перемоги", акцентуючи увагу лише на "Плані заходів з реалізації інформаційної безпеки" (Пропозиції експертів ..., 2024). Адже коли йдеться про стратегічні комунікації, то мається на увазі передусім реалізація державної політики комплексним і системним інструментарієм, в якому комунікаційні стратегії, протидія дезінформації чи пропаганді становлять лише один із багатьох компонентів. При цьому лишаємо осторонь політичну необізнаність і правову безграмотність укладачів даного тексту, оскільки в ньому припущено чимало логічних, лінгвістичних і помилок політичної мови.

Комунікаційна політика має розглядатися як складова неопарадигми національної безпеки, у контексті реалізації державної безпекової політики, а не як окремих інформаційний інструментарій чи то інформування громадськості або боротьби з дезінформацією чи пропагандою.

Резюмуємо: ця загроза є комплексною, тому – це загроза національній безпеці.

Під час війни також потрібно чіткіше оперувати і не зловживати в текстах комунікаційних стратегій урізноманітненою термінологією на зразок: "мир", "розвиток", "відновлення", "процвітання" (основна мета, визначена в Стратегії зовнішньополітичної діяльності України).

Чим більшою є палітра таких термінів, тим менш зрозумілим для західного світу є **стратегічна мета нашої держави**. Вона має бути чітко визначеною, зрозумілою, тоді й зміст комунікаційної політики буде прозорим і зрозумілим. Ця мета має бути визнана консенсуально як серед політичних еліт, так і впроваджена у відповідних нормативних актах, зокрема стратегіях, концепціях, доктринах.

Прикладом є *ідея інформаційно-комунікаційної політики Китаю* – позиціонування себе як країни, що, у першу чергу, спрямовує зусилля на внутрішній розвиток, прагне покращення життя власних громадян, виступає надійним економічним партнером, який опікується вирішенням загальних світових проблем, дотриманням етичної економічної та екологічної поведінки, при цьому докладаючи значних зусиль для збереження традиційної та культурної спадщини, її поширення світом на засадах позитивного сприйняття й зацікавленості (Трофименко, 2023, с. 95).

Тож фаховість, узгодженість, синхронізація, послідовність, простота, зрозумілість і правдивість – ось запорука й передумови формування ефективної державної комунікаційної політики.

Зокрема, з урахуванням ствердження неопарадигми національної безпеки у сфері комунікаційної політики

нами було здійснено лінгвістичний та логіко-семантичний аналіз Стратегії забезпечення державної безпеки України. Це уможливило виділення частотності застосування терміна "комунікації" лише одно раз: у контексті вказівки п. 9 на "слабкість *системи стратегічних комунікацій*, які ускладнюють нейтралізацію цієї загрози на тлі інформаційної експансії Російської Федерації, зокрема шляхом розширення власної інформаційної інфраструктури та контрольованих нею структур на тимчасово окупованих територіях" (Стратегія забезпечення державної безпеки ..., 2022). Далі за текстом ми *не встановлюємо* виділення адекватного даній тенденції *напрямку державної політики*. Тож констатуємо непослідовність у рамках окремих нормативних актів щодо висвітлення комунікаційної політики.

Така тенденція є наслідком продовження тез, викладених у п. 20 Стратегії національної безпеки України 2020 р., де було зазначено, що "Відсутність цілісної інформаційної політики держави, слабкість системи стратегічних комунікацій ускладнюють нейтралізацію загрози деструктивної пропаганди як ззовні, так і всередині України, яка, використовуючи суспільні суперечності, розпалює ворожнечу, провокує конфлікти, підриває суспільну єдність" (Стратегія національної безпеки України, 2020).

Тобто констатуємо додатково деякі невідповідності:

1) у нормативних актах відбувається плутанина в термінах, а саме: такі поняття, як "інформаційна політика", "стратегічні комунікації", "комунікаційна політика" "публічна дипломатія" застосовуються як синоніми. Це, на наш погляд, неправильно;

2) утворення 6 вересня 2024 р. шляхом перейменування нового Міністерства культури і стратегічних комунікацій не стало етапним моментом у комунікаційній політиці, адже зміна назви не вплинула на зміст повноважень даного органу, який не визнано головним у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування на реалізацію комунікаційної політики (МКСК, 2024);

3) укладачі документів плутають терміни "інформаційно-психологічні операції", "дезінформація", "дезінформаційні кампанії", "ворожа пропаганда", що спричиняє зайве нагромадження різноманітних інституцій лише в одному напрямі комунікаційної політики – переважно у сфері протидії дезінформації: Центр протидії дезінформації РНБОУ, Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки "як один із механізмів протидії дезінформації спільними зусиллями держави і громадянського суспільства" (Центр стратегічних комунікацій, 2021), Національний координаційний центр кібербезпеки при РНБОУ;

4) автори аналізованої Стратегії національної безпеки України послуговуються *реактивним підходом*, суттєво звужуючи комунікаційну політику лише напрямом "нейтралізації", що прямо суперечить положенням Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, в якій чітким принципом визначено *проактивність* як пріоритет комунікаційної політики;

5) ствердження комунікаційних спроможностей у контексті їхнього посилення має відбуватись у рамках комунікаційної політики, а не публічної дипломатії, яка виступає однією з її складових;

6) незважаючи на активні зусилля органів державної влади та долучених до цього процесу неурядових структур та іноземних консультантів, система стратегічних комунікацій *усе ще перебуває в процесі створення*

No. 1155. (2022). KМУ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1155-2022-%D1%80/print> [in Ukraine]

Communication strategy in the field of prevention and countering corruption for the period until 2025: Order of the CMU dated December 22, 2023. #1203. (2023). KМУ. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-komunikatsii-u-sferi-zapobi-a1203r> [in Ukraine]

Donkova, M., & Yakovets, A. (2024, April 25–27). *Propaganda as a tool of information influence on the example of Ukrainian media*. In M. L. Komarytsky (Ed.), *Global science: prospects and innovations* (pp. 360–367) [in Ukraine]

Dyakov, A., Kyyak, T., & Kudelko, Z. (2000). *Foundations of Terminology: Semantic and Sociolinguistic Aspects*. "KM Academia" house [in Ukraine]

If crisis or war comes. (2024). MSB. https://rib.msb.se/filer/pdf/30878.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR0AdUvtsPMclknlnCuVnRKZi5bU5Wrgxxr/JaNqt4aiebQXgHss0rsZKjml_aem_K86ZYIBiVfSycJ5ni3tfKA [in Ukraine]

Karpchuk, N., Tikhomirova, E., Mitko A., & Fedonyuk, C. (2012). *Actual problems of the formation and development of the European information space* (pp. 50–91). VMA "Teren" [in Ukraine]

Kulyk, V. (2024). *An expert to an expert is not an expert?* https://m.censor.net/ua/blogs/3519928/ekspert_ekspertu_ne_ekspert [in Ukraine]

Lyubchenko, M. (2015). *Legal terminology: concepts, features, types: monograph*. LLC "Human Rights Publishing House" [in Ukraine]

National security strategy of Ukraine. (2020) [in Ukraine]. [Стратегія національної безпеки України. (2020)]. uk.wikipedia.org

On the internal and external situation of Ukraine in 2016: Analytical report on the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine. (2016). NISD [in Ukraine]

On the internal and external situation of Ukraine in 2018: Analytical report on the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine. (2018). NISD [in Ukraine]

Piskorska, G., Ryzhova, D., & Yakovets, A. (2023). Joint Efforts of the Media, Civil Society and the State to Counter Russian Disinformation. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*, 3(39). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/30092023/8026.

Proposals of Information Security Experts for Internal Victory Plan: Analytical Document. (2024). DetektorMedia. <https://detector.media/>

infospace/article/234487/2024-11-08-propozytsii-ekspertiv-z-informatsiynoi-bezpeky-do-vnutrishnogo-planu-peremogy-dokument/ [in Ukraine]

Putin should not win the war against Ukraine – Merkel. (2024). Ukrinform. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3931591-putin-ne-povinen-peremogti-u-vijni-proti-ukraini-merkel.html> [in Ukraine]

Shcherba, D. (2006). *Concepts of system and structure in terminology*. In L. Polyuga (Ed.), *Problems of Ukrainian terminology: Collection of scientific papers*. Lviv Polytechnic National University.

Shcherbak, Yu. (2024). *Time of Trump or Leap of History?* https://uacenter.media/russian-invasion-of-ukraine/134232-chas-trampa-chi-stribok-stor.html?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR1CNP-mebsw7fujXRXT/1wtJ5HDYU1cupos6jD8QJ5ZnTjg2UEoFcoRXYM_aem_M25Z87TaysADE8/ZZUzLzZA [in Ukraine]

Strategy for ensuring state security: Decree of the President of Ukraine dated February 16, 2022 No. 56/2022. (2022). President of Ukraine. <https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377> [in Ukraine]

Strategy of foreign policy activity of Ukraine. Decree of the President of Ukraine dated August 26 2021 № 448/2021. (2021). President of Ukraine. <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017> [in Ukraine]

The Center for Strategic Communications and Information Security is presented. (2021). KМУ. <https://www.kmu.gov.ua/news/prezentovano-centr-strategichnih-komunikacij-ta-informacijnoyi-bezpeki> [in Ukraine]

Trofymenko, M. (2023). *Public diplomacy in the context of globalization* [Doctoral dissertation, Mariupol State University ; Kyiv National University named after Taras Shevchenko [in Ukraine]

Turanin, V. (2013). The Phenomenon of Legal Language: Conceptualizing the Problem. *Visnyk of KhNUVS*, 2 (61), 73–79 [in Ukraine]

Zakharchenko, A. (2023). *Convergent influences in the media communication system: theory, measurement and prediction*. Dissertation abstract for obtaining the scientific degree of Doctor of Sciences. Educational and Scientific Institute of Journalism of Taras Shevchenko Kyiv National University [in Ukraine]

Отримано редакцією журналу / Received: 18.10.24

Прорецензовано / Revised: 16.11.24

Схвалено до друку / Accepted: 26.11.24

Zhanna PATSYORA, PhD Student

ORCID ID: 0009-0007-5388-980X

e-mail: jpatsyora@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

COMMUNICATION POLICY IN THE MODERN SECURITY ENVIRONMENT

Introduction. *The content of communication policy in the modern security environment is studied. The need to apply new approaches to developing and implementing communication strategies by the neo-paradigm of national security is argued.*

Methods. *The author used the analytical method, narrative, and discursive analysis, which made it possible to track the trends in the formation of the new paradigm of national security and their representation in communication strategies. The structural-functional method made it possible to expand the understanding of communication policy as an element of strategic communications, and the methods of political linguistics, extrapolation, and political anthropology contributed to the formation of requirements for using specific political science terms in communication.*

Results. *It is substantiated that the modern neo-paradigm of national security should be based on active offensive measures, conducting preventive offensive communication campaigns that correspond to national interests. Modern legislation regulating communication relations is analyzed. It is proven that the application of significant, pragmatic, and communicative functions will make it possible to structure communication policy, increase the realization of national interests, affirm national identity, strengthen and guarantee the stability of the state, and ensure national security in internal and external dimensions.*

Conclusions. *There is a need for the development of the Strategy of the State Communication Policy of Ukraine and, on its basis, the comprehensive and systematic application of the relevant directions of the state policy. The connotation of communication policy in the context of the neo-paradigm of national security can serve Ukraine as an additional guarantee of realizing its statehood and creation and further affirmation of its subjectivity in international relations.*

Keywords: *communication policy, communication strategies, national security neoparadigm, narrative analysis, political linguistics, communication space, security environment, Ukraine, national security, strategic communications.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.